

об'єктом системи контролю на всіх інших рівнях управління. На відміну від різних форм зовнішнього контролю, які, як правило, мають переважно тимчасовий або вибіркового характер, внутрішньогосподарський контроль застосовується, виходячи з цілей і завдань управління діяльністю підприємства на безперервній основі.

Основною ідеєю створення інтегрованої системи внутрішнього контролю COSO є ідентифікація, оцінка та управління ризиками, які можуть спричинити негативний вплив на досягнення стратегічної мети діяльності підприємства. Виходячи з цього, під час організації внутрішнього контролю діяльності підприємства необхідно забезпечити чітку та ефективну взаємодію основних компонентів за допомогою створення відповідних умов для управління ризиками під час прийняття рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дорош Н.І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. Випуск 44. 2014. С. 148–152.
2. Дорош Н.І., Яцик Т.В. Інтегрована модель внутрішнього контролю підприємства: адаптація закордонного досвіду в Україні // Економічний аналіз: зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. 2015. Том 22. № 2. С. 68–74.
3. Дерій В.А. Види економічного контролю за діяльністю підприємств: аналіз і узагальнення поглядів на проблему // Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал : [сайт]. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/vidi-ekonomichnogo-kontrolyu-za-diyalnistyu-pidpriemstv-analiz-i-uzagalnennya-poglyadiv-na-problemu.html>
4. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку. Київ : АВРІО, 2005. 264 с.
5. Ковтун Т.В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства // Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. 2009. № 6. Т.1. С. 164–170.
6. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і контролю в Україні в умовах євроінтеграції : монографія Мельник Т.Г. [та ін.]. Київ: Кондор-Видавництво, 2017. 226 с.
7. Сметанко О.В. Удосконалення процесу ідентифікації та реагування на ризики службою внутрішнього аудиту // Економічний часопис-XXI. 2014. № 11–12. С. 135–139.
8. Чудовець В.В. Теоретико-практичне обґрунтування видів економічного контролю // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Випуск 7 (25). Ч. 3. 2010. С. 466–472.

УДК 657.221

Соколова Н.М.

*аспірант кафедри обліку і оподаткування
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

БІЗНЕС-МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ АКТИВАМИ: КОНЦЕПЦІЯ ОЦІНКИ ТА ОБЛІКУ

Стаття присвячена дослідженню основних нововведень, пов'язаних з набуттям чинності Міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ (IFRS)) 9 «Фінансові інструменти» [1]. Особливу увагу приділено поняттю «бізнес-модель», яке вперше застосовується в рамках МСФЗ, і є одним з двох критерієм, який буде аналізуватися суб'єктом господарювання з метою класифікації фінансових активів. Виділено основні проблеми з якими може зіткнутися суб'єкти господарювання при розробці методології впровадження МСФЗ (IFRS) 9.

Ключові слова: МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», бізнес-модель, фінансовий актив, класифікація, справедлива вартість, амортизована вартість, оцінка, облік.

Соколова Н.Н. БИЗНЕС-МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ АКТИВАМИ: КОНЦЕПЦИЯ ОЦЕНКИ И УЧЕТА

Статья посвящена исследованию основных нововведений, связанных с тем, что Международный стандарт финансовой отчетности (IFRS) 9 «Финансовые инструменты» вступил в силу. Особое внимание предоставлено понятию «бизнес-модель», которое впервые применяется в рамках МСФО, и является одним из двух критерием, который будет анализироваться субъектом хозяйствования с целью классификации финансовых активов. Выделены основные проблемы с которыми может столкнуться компания при разработке методологии внедрения МСФО (IFRS) 9.

Ключевые слова: МСФО (IFRS) 9 «Финансовые инструменты», бизнес-модель, финансовый актив, классификация, справедливая стоимость, амортизированная стоимость, оценка, учет.

Sokolova N.M. BUSINESS-MODELS OF MANAGING FINANCIAL ASSETS: THE CONCEPT OF ASSESSMENT AND ACCOUNTING

The article is devoted to the study of the main innovations related to IFRS 9 “Financial Instruments”. Particular attention is paid to the concept of “business model”, which is applied for the first time within the framework of IFRS, and is one of the two criteria that will be analyzed by an entity to classify financial assets. The main problems that company may face when developing the methodology for implementing IFRS 9 are identified.

Keywords: IFRS 9 “Financial Instruments”, business model, financial asset, classification, fair value, amortized cost, valuation, accounting.

Постановка проблеми. В умовах трансформаційних процесів, що мають місце в сучасній економіці, особливого значення набувають питання створення конкурентних умов для суб'єктів господарювання, забезпечення їх доступу до міжнародних ринків фінансових ресурсів. Однією із умов досягнення цієї мети є уніфікація стандартів бухгалтерського обліку, приведення їх у від-

повідність з МСФЗ, що надає можливість забезпечити інформаційні потреби різних груп користувачів щодо фінансового стану та результатів діяльності суб'єкта господарювання та провести порівняльний аналіз.

Слід відзначити що в сучасних умовах господарювання для багатьох компаній основну частину ресурсів становлять фінансові активи, що дають можли-

вість компанії використовувати їх для отримання економічних вигод в майбутньому.

Різноманітність фінансових активів, значна кількість їх видів породжує необхідність у їх чіткій класифікації від якої залежать їх облік та оцінка. Відповідно до ПСБО 13 «Фінансові інструменти» [2] класифікація та облік фінансових активів не враховує стратегічних цілей підприємства, а залежить від наміру менеджменту у відношенні окремих фінансових активів, і може привести до помилкової класифікації фінансових активів що впливає на їх облік і розкриття інформації у фінансовій звітності, а також до ризику прийняття не ефективних рішень користувачами фінансової інформації.

Вперше для класифікації фінансових активів у МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» введено поняття *бізнес-модель*, що дає можливість суб'єкту господарювання чітко визначити ціль з якою придбаний фінансовий актив, а відповідно до цього здійснити його класифікацію, оцінку та облік.

На наш погляд є актуальним застосування нововведень МСФЗ (IFRS) 9 у вітчизняній практиці та приведення у відповідність ПСБО 13 до міжнародних вимог. Отже тема статті є актуальною в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав приділення значної уваги питанням класифікації, оцінки та обліку фінансових активів. Дослідженням питань бухгалтерського обліку операцій з фінансовими інструментами присвячені праці таких сучасних вчених, як М.І. Бондар, С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, А.М. Герасимович, В.В. Сопко та інші. Серед останніх публікацій на тему нововведень щодо бухгалтерського обліку фінансових інструментів у вітчизняній фаховій пресі заслуговують на увагу роботи Н.О. Лоханової [3], М.Я. Заяць [4], О.Г. Задніпровського [5].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету та завдання, яке полягає в дослідженні змісту МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» стосовно *бізнес-моделей*, окреслити цілі *бізнес-моделей*, та застосування результатів дослідження щодо оцінки та обліку фінансових активів у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Остаточна редакція МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» була опублікована в липні 2014 року, в якій були представлені уточнення до класифікації та вимог оцінки фінансових активів [7]. Згідно з такими уточненнями стандарт вводить нову модель класифікації фінансових активів, використовуючи три оціночні категорії, а саме:

- амортизована вартість;
- справедлива вартість через інший сукупний дохід;
- справедлива вартість через прибуток або збиток [1].

В цілому, класифікація фінансових активів визначає, то як вони враховуються і то як вони оцінюються на постійній основі.

При визначенні того, як фінансові активи повинні бути класифіковані і оцінені компанія, повинна проаналізувати наступні критерії на дату їх первісного визнання:

- характеристики договірних грошових потоків, які генеруються за фінансовим активом. Договірні грошові потоки являють собою виключно виплату основної заборгованості та відсотків по непогашеній основній заборгованості, що виплачуються протягом терміну дії інструмента та відображають винагороду за тимчасову вартість грошей і кредитний ризик, пов'язаний з інструментом;

- *бізнес-модель*, яку компанія застосовує для управління її фінансовими активами.

Згідно з МСФЗ (IFRS) 9, *бізнес-модель* означає прийнятий в компанії порядок управління фінансовими активами з метою генерування грошових потоків по таких активах. Стандарт наполягає, що це не просто заява компанії, а діяльність з управління фінансовими активами, яка фактично здійснюється компанією для реалізації мети *бізнес-моделі* (рис. 1).

Перевірка виконання критерію *бізнес-моделі* здійснюється на основі мети *бізнес-моделі* компанії, яка встановлюється її ключовим управлінським персоналом. Іншими словами, *бізнес-модель* являє собою відповідь на питання – *навіщо компанія здійснює інвестицій в конкретні фінансові активи?*

МСФЗ (IFRS) 9 зазначає що, *бізнес-модель* не залежить від намірів керівництва щодо окремого фінансового активу. Замість цього, перевірка на предмет виконання критерію *бізнес-модель* повинна здійснюватися на більш високому рівні агрегування, тобто на рівні групи фінансових активів, якими компанія управляє разом, для того щоб реалізувати конкретну *бізнес-мету*. Таким чином, компанія може керувати однією групою фінансових активів для збору грошових потоків по таких активах, а іншою групою активів – для реалізації зміни їх справедливої вартості. Тому для цілі компанії щодо управління утримуваних нею фінансових активів можуть відрізнятися, відповідно компанія може одночасно використовувати більш ніж одну *бізнес-модель*.

Таким чином, дослідження МСФЗ (IFRS) 9 дозволило окреслити декілька *бізнес-моделей*, а саме [1]:

1. *Бізнес-модель*, мета якої полягає в утриманні фінансового активу для отримання договірних грошових потоків.

Якщо стосовно активу виконується критерій характеристики договірних грошових потоків і, якщо компанія утримує фінансовий актив в рамках *бізнес-моделі*, мета якої полягає в утриманні групи фінансових активів для отримання договірних грошових потоків протягом терміну їх обігу. Тобто компанія управляє портфелем таких активів для отримання конкретних грошових потоків, а не з метою забезпечити рентабельність портфеля. Такий фінансовий актив оцінюється за амортизованою вартістю.

2. *Бізнес-модель*, яка одночасно переслідує дві мети – утримання активів для отримання договірних грошових потоків і реалізації грошових потоків за допомогою продажу активів.

Якщо для фінансового активу виконується критерій характеристики договірних грошових потоків і, якщо компанія утримує інструмент в рамках *бізнес-моделі*, мета якої досягається шляхом як утримання активів для отримання договірних грошових потоків в протягом терміну дії інструмента, так і продажу фінансових активів. Така складна категорія оцінки фінансових активів передбачає, що компанія буде мати інформацію про справедливою вартістю, а також інформацією про справедливую вартість. Згідно МСФЗ (IFRS) 9 фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

3. Інші *бізнес-моделі*.

Фінансові активи оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо такі фінансові активи не відповідають двом вищезгаданим *бізнес-моделям*, тобто такі фінансові активи не утримуються в рамках *бізнес-моделі*, метою якої є їх утримання для отримання договірних грошових потоків або в рамках *бізнес-моделі*, мета якої досяга-

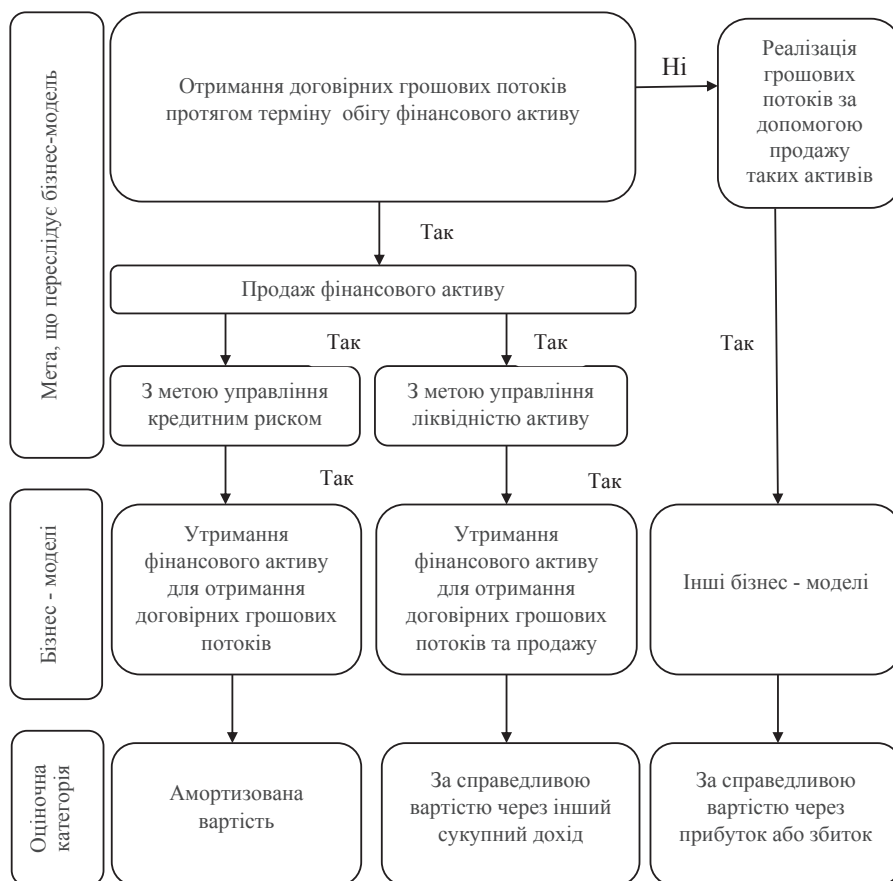

Рис. 1. Алгоритм аналізу та визначення бізнес-моделі

ється за допомогою отримання договірних грошових потоків так і продажу фінансових активів.

МСФЗ (IFRS) 9 відзначає, якщо компанія змінила свою бізнес-модель, яка застосовується для управління окремим портфелем фінансових активів, то компанія повинна здійснити рекласифікацію фінансових активів, при цьому стандарт зазначає, що такі зміни не будуть частими. Зміни бізнес-моделі визначаються ключовим управлінським персоналом компанії і є результатом впливу внутрішніх та зовнішніх змін і що важливо, такі зміни повинні бути істотними по відношенню до значимої діяльності, здійснюваної компанією.

Висновки і перспективи застосування результатів дослідження.

1. Поняття бізнес-моделі – це нова концепція бухгалтерського обліку яка являє собою перехід до нових принципів бухгалтерського обліку щодо класифікації фінансових активів. Оцінка бізнес-моделі ґрунтується на тому, як ключовий персонал фактично керує бізнесом, та не враховує наміри керівництва щодо конкретних фінансових активів. Такі зміни забезпечують застосування більш структурованого підходу до класифікації інструментів, що веде до поліпшення подання інформації в фінансовій звітності, оскільки прямо враховує і природу передбачених договорами грошових потоків за фінансовим активом, і бізнес-модель, в якій він бере участь. [6]

2. Таким чином, ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження нововведень стандарту, виділено основні проблеми з якими може зіткнутися суб'єкти господарювання при розробці методології впровадження МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти». Перша проблема пов'язана з відсутністю серед вчених єдиного погляду на розуміння

бізнес-моделі. Бізнес-модель – це новий інструментарій стратегічного управління, на якій базується класифікація та подальший облік фінансових активів. По-друге, відсутність чіткого визначення бізнес-моделі, методології її розробки та аналізу істотно ускладнює можливості для практичного застосування цієї концепції в обліку.

3. Положення, що стосуються класифікації та оцінки фінансових активів становлять основу стандарту, тому Радою з МСФЗ було прийнято рішення замінити існуючі категорії класифікації та оцінки фінансових активів для кращого розуміння користувачами фінансової звітності величини, розподілу в часі і визначеності щодо майбутніх грошових потоків, пов'язаних з фінансовими інструментами. Новий підхід до класифікації, запропонований в стандарті МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», покликаний спростити облік фінансових інструментів, передбачає три вихідні категорії фінансових інструментів, що визначають згодом метод їх оцінки та визначає критерії згідно яких застосовується

моделі оцінки фінансових активів, що дасть можливість застосовувати різні оціночні категорії, зокрема оцінку за амортизованою вартістю, справедливою вартістю через прибуток або збиток та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід [7].

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» Міжнародний документ від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» затв. Наказом Міністерства фінансів України 30.11.2001 р. № 559, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 19.12.2001 р. за № 1050/6241 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>
3. Лоханова Н.О. Класифікація та оцінка фінансових інструментів – огляд змін у зв'язку з оновленням МСФЗ 9 (IFRS 9) / Н.О. Лоханова // Бухгалтерський облік та аудит. Серія: Аудит, Ревізія, Контроль. – 2014. – № 7. – С. 16-22.
4. Заяць М.Я. Оцінення фінансових активів у міжнародних стандартах фінансової звітності / М.Я. Заяць // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Серія: Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 11. – С. 854-858.
5. Задніпровський О.Г. Облік фінансових інструментів: новації та гармонізація / О.Г. Задніпровський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Випуск 8. Частина 3. – С. 186-191.
6. Соколова Н.М. МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти»: Бізнес моделі для управління фінансовими активами / Н.М. Соколова // Розвиток економічної системи в контексті міжнародного співробітництва: Міжнародна науково – практична конференція. – К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2018. – С. 59-61.
7. Применение МСФО: в 3 ч. / Коллектив авторов компании ЕУ. – М.: Альпина Паблишер, 2016.